

1 Osnove

1.1 Ponovitev logaritmov

- $\log_a x = \frac{\log_b x}{\log_b a}$
- $\log_b \left(\frac{x}{y}\right) = \log_b x - \log_b y$
- $x = b^y \implies \log_b x = y$
- $\log_2 x = \log x$
- $0 \log 0 = 0$

1.2 Bayesova formula

$$\begin{aligned} P(H_i|A) &= \frac{P(H_i)P(A|H_i)}{P(A)} \\ &= \frac{P(H_i)P(A|H_i)}{\sum_{k=1}^n P(H_k)P(A|H_k)} \end{aligned}$$

1.3 Lastna informacija

Opisuje dogodek, ki se je zgodil:

$$I_i = \log_2\left(\frac{1}{p_i}\right) = -\log_2(p_i)$$

1.4 Entropija

je povprečje vseh lastnih informacij:

$$H(X) = \sum_{i=1}^n p_i I_i = -\sum_{i=1}^n p_i \log_2 p_i$$

Vec zaporednih dogodkov neodvisnega vira: $X^t = X \times \dots \times X \rightarrow H(X^t) = tH(X)$.

2 Kodi

2.1 Uvod

Povprečna dolžina k.z.

$$L = \sum_{i=1}^n p_i l_i$$

2.2 Tipi kodov

- optimalen** - ce ima najmanjso možno dolžino kodnih zamenjav
- idealen** - ce je povprečna dolžina kodnih zamenjav enaka entropiji
- enakomeren** - ce je dolžina vseh kodnih zamenjav enaka
- enoznacen** - ce lahko poljuben niz znakov dekodiramo na en sam nacin
- trenuten** - ce lahko osnovni znak dekodiramo takoj, kot sprejmemo celotno kodno zamenjavo

2.3 Kraftova neenakost

obstaja trenutni kod, iff

$$\sum_{i=1}^n r^{-l_i} \leq 1$$

2.4 Povp. dolžina, ucinkovitost

Najkrajše kodne zamenjave:

$$H_r(X) = L \rightarrow l_i = \lceil -\log_r p_i \rceil$$

Ucinkovitost:

$$\eta = \frac{H(X)}{L \log_2 r}, \eta \in [0, 1]$$

Kod je **gospodaren**, ce je L znotraj:

$$H_r(X) \leq L < H_r(X) + 1$$

kjer je $H_r(X)$:

$$H_r(X) = -\sum_{i=1}^n \frac{\log p_i}{\log_r} = \frac{H(X)}{\log_r}$$

2.5 Shannonov prvi teorem

Za nize neodvisnih znakov dozline n obstajajo kodi, za katere velja:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{L_n}{n} = H(X)$$

pri cemer je $H(X)$ entropija vira X .

2.6 Huffmanov kod

Veljati mora:

$$n = r + k(r - 1), k \geq 0$$

2.7 Kod Lempel-Ziv (LZ77)

Gre za kodiranje na osnovi slovarja **Kodiranje**: uporablja drseca okna, znaki se premikajo iz desne na levo. Referenca je podana kot trojcek(odmik, dolžina, naslednji znak): npr. (0, 0, A) - ni ujemanja, (4, 3, B) - 4 znake nazaj se ponovi 3 znakovni podniz, ki se nato zaključi s B.
dekodiranje: sledimo kodnim zamenjavam

2.8 Kod Lempel-Ziv (LZW)

Osnovni slovar je podan in ga sporti doponjujemo. Alogritem za **kodiranje**:

```
N = ""
ponavljaj:
    preberi naslednji znak z
    ce je [N,z] v slovarju:
        N = [N, z]
    drugace:
        izpisi indeks k niza N
        dodaj [N, z] v slovar
        N = z
izpisi indeks k niza N
```

Algoritem za **dekodiranje**:

```
preberi indeks k
poiisci niz N, ki ustreza indeksu k
izpisi N
L = N
ponavljaj:
    preberi indeks k
    ce je k v slovarju:
        poiisci niz N
    drugace:
        N = [L, L(1)]
    izpisi N
    v slovar dodaj [L, N(1)]
    L = N
```

LZW doseze optimalno stiskanje, približa se entropiji.

2.9 Verizno kodiranje ali RLE (run lenght encoding)

Namesto originalnih podatkov, sharnjujemo dolžino verige (fffe0 → 3f2e1f).

2.10 Kompresijsko razmerje

$$R = C(M)/M$$

3 Kanali

3.1 Diskretni kanal brez spomina

Kanal je definiran kot množica **pogojnih verjetnosti**

$$p(y_j|x_i).$$

Pogojna verjetnost nam pove verjetnost za dogodek y_j na izhodu iz kanala, ce je na vходу v kanal dogodek x_i .

$$\sum_j p(y_j|x_i) = 1.$$

Kanal popolnoma podamo z $r \times s$ pogojnimi verjetnostmi.

3.1.1 Binarni simetrični kanal (BSK)

Napaka kanala je p , saj se z verjetnostjo p znak prenese v napacnega.

$$P_k = \begin{pmatrix} 1-p & p \\ p & 1-p \end{pmatrix}$$

3.2 Pogojna entropija

Pogojna entropija spremenljivke Y pri znanem X se zapiše kot $H(Y|X)$. Vzemimo, da se je zgodil dogodek $x_i \in X$. Entropija dogodka Y je potem

$$H(Y|x_i) = -\sum_{j=1}^s p(y_j|x_i) \log(p(y_j|x_i)).$$

Velja: $0 \leq H(Y|x_i)$.
Ce pa o dogodku X vemo le da se je zgodil, se lahko spomnemo na vis in uporabimo **vezano verjetnost** dogodkov X in Y , ki pravi:

$$p(x_i, y_j) = p(y_j|x_i)p(x_i)$$

Za entropijo:

$$\begin{aligned} H(Y|X) &= \sum_i p(x_i)H(Y|x_i) \\ &= -\sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s p(x_i, y_i) \log p(y_j|x_i) \end{aligned}$$

Splosno velja: $0 \leq H(Y|X) \leq H(Y)$, ce poznamo spremenljivko X , se nedolocenost Y ne more povecati (lahko se pomanjša).

3.2.1 Pogojna verjetnost

Verjetnost da se zgodi dogodek A, ce vemo, da se zgodi dogodek B, je

$$P(A|B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)} = \frac{P(A)P(B|A)}{P(B)}$$

Dogodka A in b sta **neodvisna**, ce velja $P(A|B) = P(A)$ ali $P(AB) = P(A)P(B)$. Pazi! Za par **nezdruzljivih** dogodkov A in B pa velja $P(AB) = 0$, $P(A+B) = P(A) + P(B)$, $P(A|B) = 0$ in $P(B|A) = 0$.

3.2.2 Popolna verjetnost

Dogodki $H_1, H_2, \dots, H_n$ tvorijo **popoln sistem dogodkov**,

$$P(A) = \sum_{i=1}^{\infty} P(A \cap H_i) = \sum_{i=1}^{\infty} P(H_i)P(A|H_i)$$

3.3 Vezana entropija spremeljivk

Vezana entropija naključnih spremenljivk X in Y je entropija para (X, Y) . Pomembne zveze:

- $p(x_i, y_j) = p(y_j|x_i)p(x_i)$,
- $\sum_j p(x_i, y_j) = p(x_i)$,
- $\sum_i p(x_i, y_j) = p(y_j)$,
- $\sum_{i,j} p(x_i, y_j) = 1$ (pazi pri racunskih!)

Velja: $H(X, Y) = H(Y|X) + H(X)$.

3.3.1 Obrat kanala

Ker velja tudi $H(X, Y) = H(X|Y) + H(Y)$, kanal lahko **obrnemo** **Pogoji**: poznati moramo vhodne verjetnosti. Iz njih lahko dolocimo izhodne verjetnosti, ki jih lahko uporabimo kot vhodne verjetnosti v obrnjeni kanal. Lastnosti:

- izracun izhodnih verjetnosti $p(y_j) = \sum_i p(y_j, x_i)p(x_i)$
- obratne pogojne vrjetnosti $p(x_i, y_j) = p(y_j|x_i)p(x_i) = p(x_i|y_j)p(y_j)$

3.4 Medesebojna informacija

Pove nam, koliko o eni spremenljivki izvemo iz druge spremenljivke,

- $I(X; Y) = H(X, Y) - H(X|Y) - H(Y|X)$
- $I(X; Y) = H(X) - H(X|Y)$
- $I(X; Y) = H(Y) - H(Y|X)$
- $I(X; Y) = H(X) + H(Y) - H(X, Y)$
- $I(X; Y)$ je simetricna glede na X in Y
- $I(X; Y) \geq 0$
- $I(X; X) = H(X)$

3.5 Kapaciteta kanala

$$C = \max_{P(X)} I(X; Y)$$

3.5.1 Kapaciteta kanala BSK

Lastnosti:

- $C = \max_{P(X)} (H(Y) - H(Y|X))$
- $p(x_0) = \alpha, p(x_1) = 1 - \alpha$
- $I(X; Y) = H(Y) - H(Y|X) = \dots = H(Y) - H(p, 1 - p)$
- $\frac{dI(X; Y)}{d\alpha} = 0$
- $H(Y) = 1 \Rightarrow C$ je max
- $C = I(X; Y)|_{\alpha=1/2} = 1 - H(p, 1 - p)$

3.5.2 Kapacitata kanala BSK z brisanjem

Definicija:

$$P_k = \begin{pmatrix} 1-p & p & 0 \\ 0 & p & 1-p \end{pmatrix}$$

Lastnosti:

- $C = 1 - p$
- $p(x_0) = \alpha, p(x_1) = 1 - \alpha$
- $p(y_0) = (1 - p)\alpha, p(y_1) = p, p(y_2) = (1 - p)(1 - \alpha)$
- $I(X; Y) = (1 - p)H(\alpha, 1 - \alpha)$
- $\frac{dI(X; Y)}{d\alpha} = 0 \Rightarrow \alpha = 1/2$

3.6 Shannonov drugi teorem

Shannon je ugotovil, da nam zdruzevanje znakov v nize daje vec možnosti za doseganje zanesljivega prenosa. Naj bo M stevilo razlicnih kodnih zamenjav, ki jih lahko oblikujemo z nizi dolžine n . Potem je **hitrost koda** (prenosa) definirana kot:

$$R = \frac{\max H(X^n)}{n} = \frac{\log M}{n} = \frac{k}{n}$$

Hitrost je največja takrat, ko so dovoljene kodne zamenjave na vходу enako verjetne. **Teorem**:

Za **R** $\leq$ **C** obstaja kod, ki zagotavlja tako preverjanje informacije, da je verjetnost napake pri dekodiran poljubno majhna. Za **R** $>$ **C** kod, ki bi omogocal preverjanje informacije s poljubno majhno verjetnostjo napake, **ne** obstaja.

Ce so znaki neodvisni, velja:

$$\log(H(X^n)) = n \log H(X) \Rightarrow R = H$$

Za $R \leq \frac{\log 2^N C}{n} = C$ je možno najti kodne zamenjave, ki omogocajo zanesljivo komunikacijo.

4 Varno kodiranje

4.1 Hammingova razdalja

Razdalja med razlicnimi kodi mora biti vsaj 1, drugace je kod **singularen**. Razdalja je podana kot **minimalna** Hammingova razdalja med dvema kodnima zamenjavama. Stevilo napak, ki jih kod zazna:

$$d \geq e + 1 \rightarrow e_{max} = d - 1$$

$$d \geq 2f + 1 \rightarrow f_{max} = \lfloor \frac{d-1}{2} \rfloor$$

4.1.1 Hammingov pogoj

Ce zelimo zagotoviti odpornost na napake, mora biti razdalja $d > 1$. Uporabni kodi imajo st. kodnih zamenjav $M = 2^k < 2^n$. Da bi lahko dekodirali vse kodne zamenjave, pri katerih je prislo do e ali manj napak mora veljati:

$$M \leq \frac{2^n}{\sum_{i=0}^e \binom{n}{i}}$$

4.2 Linearni blocni kodi

Kode oznacimo kot dvojcek $L(n, k)$. O linearnih blocnih kodih govorimo, kadar:

- je vsota vsakega para kodnih zamenjav spet kodna zamenjava.
- da produkt kodne zamenjave z 1 in 0 spet kodno zamenjavo.
- vedno obstaja kodna zamenjava s samimi niclami

Hammingova razdalja linearnega koda je enaka stevilu enic v kodni zamenjavi z najmanj enicami. Naj bodo podatkovni biti oznaceni kot z_1, z_2 in z_3 , varnostni pa kot s_1, s_2 in s_3 :

$$\begin{matrix} z_1 & z_2 & s_3 \\ z_3 & s_2 & \\ s_1 & & \end{matrix}$$

Potem vrednosti zlozimo v vektor, in opravimo kodno zamenjavo.

$$\vec{x} = (x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6) = (z_1, z_2, z_3, s_1, s_2, s_3)$$

Velja:

$$\begin{aligned} z_1 + z_2 + s_1 &= 0 = x_1 + x_2 + x_4 \\ z_3 + s_2 + z_2 &= 0 = x_2 + x_3 + x_5 \\ s_3 + s_3 + z_1 &= 0 = x_1 + x_3 + x_6 \end{aligned}$$

4.2.1 Generatorska matrika

Generiranje kodne zamenjave lahko opisemo z generatorsko matriko.

$$\vec{x} = \vec{z}G$$

V splosnem podatkovni vektor $1 \times k$ množimo z generatorsko matriko $k \times n$, da dobimo kodno zamenjavo $1 \times n$. Kod, cigar generatorska matrika ima to obliko, je **sistematični kod** - prvih k znakov koda je enakih sporočil (podatkovnim bitom), ostalih $n - k$ znakov pa so paritetni biti.

Za diskretne kanale brez spomina jo vedno lahko zapisemo v obliki $G = (I_k|A)$.

4.2.2 Matrika za preverjanje sodosti

Linearne enacbe lahko zapisemo z matriko za preverjanje sodosti Lastnosti:

- $\vec{x}H^T = 0$
- $GH^T = 0$
- $G = (I_k|A) \Rightarrow H = (A^T|I_{n-k})$
- vsota dveh kodnih zamenjav je nova kodna zamenjava.

4.3 Sindrom v kanalu

Predpostavimo da se med posiljanjem v kanalu zgodi napaka:

$$z \rightarrow x = zG \rightarrow err \rightarrow y = x + e \rightarrow s = yH^T$$

Napako pri prenosu preprosto ugotavljamo tako, da pogledamo, ce je $s = 0$. Vendar to nam ne garantira da pri prenosu ni prislo do napake. Sindrom izracunamo na naslednji nacin(vektor velikosti $1 \times n - k$):

$$yH^T = (x + e)H^T = eH^T = s$$

Ker je verjetnost za napako obicajno $p \ll 1$, je niz s t napakami veliko verjetnejši od niza s t + 1 napakami.

4.3.1 Standardna tabela

Imejmo ponavljalni kod (0|00) in (1|11). Sestavimo matriki G in H .

$$G = [1|11] \text{ in } H = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

Imamo 4 mozne sindrome: (00), (01), (10), (11). Na izhodu lahko dobimo $2^n = 8$ razlicnih nizov.

Mozne nize na izhodu in njihove sindrome obicajno razvrstimo v std. tabelo:

sindrom	popravljalnik
00	000 111
01	001 110
10	010 101
11	100 011

V isti vrstici so nizi, ki dajo enak sindrom. V prvi vrstici so vedno kodne zamenjave, ki imajo sindrom 0. Skrajno levo je vedno niz, ki ima najmanj enic, saj je najbolj verjeten. Imenujemo ga popravljalnik. Ostale nize dobimo tako, da popravljalnik pristevamo k kodnim zamenjavam v prvi vrsti.

4.4 Hammingov kod

Hammingovi kodi so družina linearnih blocnih kodov, ki lahko popravijo eno napako. Najljazje jih predstavimo z matriko za preverjanje sodosti, v kateri so vsi stolpci nenicelni vektorji.

Kod z m varnostnimi biti ima kodne zamenjave dolzine $2^m - 1$. Oznaka koda je potem $H(2^m - 1, 2^m - 1 - m)$. Ce stolpce v matriki H interpretiramo kot stevila v binarni obliki, nam oznaka stolpca doloca polozaj napake. Stolpci v Hammingovem kodu so lahko poljubno razmetani. Pomembno je le to, da nastopajo vsa stevila od 1 do $2^m - 1$.

Hammingov kod je lahko:

- **leksikografski** - oznake stolpcev si sledijo po vrsti
- **sistematicni** - oznake stolpcev so pomesane

V Hammingovem kodu se za varnostne bite obicajno vzamejo tisti stolpci, ki imajo samo **eno** enico.

4.4.1 Dekodiranje

Dekodiranje leksikografskega Hammingovega koda je preprosto:

1. izracunamo sindrom $s = yH^T$
2. ce je $s = 0$, je $x' = y$
3. ce $s \neq 0$, decimalno stevilo S predstavlja mesto napake.

Za kod, ki pa ni leksikografski pogledamo, na kateri indeks se slika izracunani sindrom.

4.5 Ciklicni kodi

Ciklicni kod $C(n, k)$ je linearni blocni kod, v katerem vsak krozni premik kodne zamenjave da drugo kodno zamenjavo. Zapisemo jih s polinomi po padajocih potencah (ravno tako jih sestevamo po mod 2).

4.5.1 Zapis s polinomi

Imejmo osnovni vektor:

$$\begin{aligned} x &= (x_{n-1}, x_{n-2}, \dots, x_0) \Leftrightarrow \\ x(p) &= x_{n-1}p^{n-1} + x_{n-2}p^{n-2} + \dots + x_0 \end{aligned}$$

Izvedemo premik za eno mesto:

$$\begin{aligned} x' &= (x_{n-2}, \dots, x_0, x_{n-1}) \Leftrightarrow \\ x'(p) &= x_{n-2}p^{n-2} + \dots + x_0p + x_{n-1} \end{aligned}$$

Velja zveza: $x'(p) = px(p) - x_{n-1}(p^n - 1)$.
V mod 2 aritmetiki:

$$\Rightarrow x'(p) = px(p) + x_{n-1}(p^n - 1).$$

V mod $(p^n + 1)$ aritmetiki:

$$\Rightarrow x'(p) = px(p) \bmod (p^n + 1).$$

Pozor: aritmetiko po mod 2 izvajamo na **istih** stopnjah polinoma (na bitih), aritmetiko po mod $(p^n + 1)$ pa na **polinomu**. Izvajanje kroznega prekmika za i mest:

$$x^i(p) = p^i x(p) \bmod (p^n + 1)$$

4.5.2 Generatorski polinomi

Vrstice generatorske matrike lahko razumemo kot kodne zamenjave. Za ciklicne kode v splosem velja: **Generatorski polinom** je stopnje m , kjer je m stevilo varnostnih bitov, in ga oznacimo kot:

$$g(p) = p^m + g_{m-1}p^{m-1} + \dots + g_1p + 1$$

Za sistematicni kod velja: $G = [I_k | A_{k, n-k}]$. Generatorska matrika:

$$G = \begin{bmatrix} 1 & g_{m-1} & \dots & g_1 & 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 1 & g_{m-1} & \dots & g_1 & 1 & 0 & \dots \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & 0 & 1 & g_{m-1} & \dots & g_1 \end{bmatrix}$$

Sistematicni lahko dobimo z linearnimi operacijami nad vrsticami. Velja:

$$p^n + 1 = g(p)h(p)$$

Sepravi vsak polinom, ki polinom $p^n + 1$ deli brez ostanka, je generatorski polinom. Kako narediti kod leksikografski in hkrati sistematicni? $H_L \rightarrow H_s \rightarrow G_s$.

4.5.3 Polinom za preverjanje sodosti

Velja: $x(p)h(p) \bmod (p^n + 1) = 0 \Rightarrow \sum_{i=0}^{n-i} x_i h_{j-i} = 0$
V maticni obliki: $\vec{x}H^T = H\vec{x}^T = 0$

$$\begin{bmatrix} h_0 & \dots & h_k & 0 & \dots & 0 & 0 \\ 0 & h_0 & \dots & h_k & \dots & 0 & \dots \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & 0 & h_0 & \dots & h_k \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_{n-1} \\ \vdots \\ x_0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ \vdots \\ 0 \end{bmatrix}$$

4.5.4 Kodiranje z mnozenjem

Kodne zamenjave so veckratniki generatorskega polinoma. Velja:

$$x(p) = z(p)g(p) \bmod (p^n + 1)$$

, kjer je $z(p)$ polinom, ki ustreza podatkovnemu vektorju $\vec{z}$. Kod, ki smo ga dobili z mnozenjem, ustreza generatorski matriki, ki ima v vrsticah koeficiente $p^{k-1}g(p), \dots, pg(p), g(p)$, zato ni sistematicen.

4.5.5 kodiranje z deljenjem

Kodiranje na osnovi deljenja ustvari sistematicen ciklicen kod. Kodna zamenjavi je zato sestavljena iz sporočila (podatkovnega bloka) in varnostnega bloka znakov, $x = (z|r)$. Polinom podatkovnega bloka je:

$$z(p) = z_{k-1}p^{n-1} + \dots + z_1p^1 + z_0p^0$$

Ce pa polinom pomnozimo s p^m , dobimo na desni m nicel.

$$p^m z(p) = z_{k-1}p^{k-1} + \dots + z_1p^{m+1} + z_0p^m$$

To ustreza bloku z , premaknjenem za m znakov v levo, $(z_{k-1}, \dots, z_0, 0, \dots, 0)$.

V splosem nastavek seveda ne bo deljiv, velja pa $p^m z(p) = g(p)t(p) + r(p)$, kjer je $t(p)$ kolicnik, $r(p)$ pa ostanek, s stopnjo manj od m .

Ostanek lahko zapisemo v obliki niza, kot $(0, \dots, 0, r_{m-1}, \dots, r_0)$. Polinom $p^m z(p) + r(p) = g(p)t(p)$ je deljiv z $g(p)$ in je zato ustrazna kodna zamenjava. Kodno zamenjavo tako dobimo, ce ostanek deljenja z generatorskim polinomom pristevamo k osnovnemu nastavku, $(z_{k-1}, \dots, z_0 | r_{m-1}, \dots, r_0)$.

4.5.6 Strojna izvedba kodirnika

Uporabljeni so trije tipi elementov: pomnilna celica tipa D , sestevalnik (XOR), mnozenje s konstanto $(1 | 0)$. Poznamo kodiranje na osnovi deljenja in na osnovi mnozenja. (insert pics here). Pri kodiranju se sepravi najprej na izhod posiljajo kar vhodni znaki, potem v naslednjih korakih se vsebina pomnilnih celic od zadaj naprej.

4.5.7 Dekodiranje

Dekodiranje ciklicnih kodov sloni na linearnih blocnih kodih. Vzemimo, da je pri prenosu prislo do napake $y = x + e$, ali pa zapisano v polinomski obliki $y(p) = x(p) + e(p) = z(p)g(p) + e(p)$.

- Najprej izracunamo sindrom. Ekivalentne enacbe $s = yH^T$ v polinomskem zapisu je $y(p) = q(p) * g(p) + s(p)$, oz. $s(p) = y(p) \bmod g(p)$.
- Ce je ostanek deljenja $y(p)$ z $g(p)$ razlicen od nic, je prislo do napake.

Iz $s(p) = y(p) \bmod g(p)$ sledi, da je v primeru, ko je napaka na zadnjih m mestih, stopnja $e(p)$ manj kot m in velja kar $e(p) = s(p)$. Za ostale napake pa lahko izkoristimo ciklicnost kodov:

- Naredimo trik, osnovno enacbo premaknemo za i mest:

$$p^i y(p) = p^i x(p) + p^i e(p)$$

- Ce najdemo pravi i , bo veljalo $p^i e(p) = s(p)$
- Pravi i je tisti, pri katerem bo $e(p)$ imel najmanj enic

4.5.8 Klasifikacija napak

Napaki, ki se pojavi na izhodu odposlane kodne zamenjave neodvisno od morebitnih napak na sosednjih znakih, pravimo **posamicna ali neodvisna** napaka. Do posamicnih napak pride zaradi motenj, ki so krajse od casa posiljanja enega znaka.

Povezanim napakam na vec zaporednih znakih pravimo **izbruh**. Dolzina izbruha je stevilo znakov med prvim in zadnjim napacno sprejetim znakom. Do izbruha pride, ce je trajanje motenj daljse od casa posiljanja enega znaka.

Ciklicni kodi so posebej primerni za **ugotavljanje izbruhov napak**.

4.5.9 Zmoznosti ciklicnih kodov

Odkrivanje napak s ciklicnimi kodi, kjer velja $1 < \text{st}(g(p)) < n$:

- Kod odkrije vsako posamicno napako: $e(p) = p^i$
- Za dolocene generatorske polinome odkrije tudi dve posamicni napaki do dolzine bloka $n = 2^m - 1$
- Odkrije poljubno stevilo lihih napak, ce $p + 1$ deli $g(p)$
- Odkrije vsak izbruh napak do dolzine m
- Odkrije vse razen $2^{-(m-1)}$ izbruhov dozline $m + 1$
- Odkrije tudi vse razen delez 2^{-m} izbruhov daljsih od $m + 1$

Popravljanje napak s ciklicnimi kodi, kjer velja $1 < \text{st}(g(p)) < n$:

- Izracun sindroma
- Ciklicno prilaganje sindroma prenesenemu blok y .
- Popravijo lahko do $e = \lfloor \frac{d-1}{2} \rfloor$ posamicnih napak, kjer je d Hammingova razdalja koda.
- Popravijo lahko tudi izbruhe napak do dolzine $e = \lfloor \frac{m}{2} \rfloor$

4.5.10 CRC

Ali Cyclic Redundancy Check, temelji na coklicnih kodih. Po standardu velja:

- Registri v **LSFR** so na zacetku nastavljeni na **1**; osnovni CRC ne loci sporocil, ki imajo razlicno stevilo vodilnih nicel. Ta sprememba, ki je ekvivalentna negiranju prvih m bitov, to tezavo odpravi.
- Na koncu sporočila dodamo m - bitov, odvisno od implementacije LSFR. Pri nasi se to ne dela!
- **Operacija XOR** na fiksнем ostanku deljenja, obicajno je to kar negacija vseh bitov.
- **Vrstni red bitov v bajtu** - nekateri serijski protokoli najprej oddajo najmanj pomembne bite (najmanj pomembni bit ima najvisjo stopnjo polinoma).

- **Vrsni red bajtov** - pomnilniska organizacija, odvisna od arhitekture (LE, BE).

- Notacija CRC polinomov - biti označujejo prisotnost faktorja. Veckrat se izpusca en izmed faktorjev p^m ali 1.

Ciklicni kodi so odlicni za detekcijo napak. Za popravljanje napak pa danes obstajajo boljsi kodi.

4.5.11 Prepletanje

Motnje so mnogokrat v obliki izbruhov. V takih primerih pride na dolocenih kodnih zamenjavah do velikega stevila napak, na drugih pa napak ni. S prepletanjem bitov se da napake porazdeliti med vec kodnih zamenjav. Resitev:

- Kodne zamenjave v kodirnik vpisujemo vrstico po vrstico, oddaja pa jih stolpec po stolpec. Obratno je na strani dekodirnika.
- Naceloma je vzorec skoraj naključen. Matriko prepletanja poznata kodirnik in dekodirnik.
- Dodamo zakasnitev, izmenicno signalni potujejo gor/dol, ena veja je zakasnjena.

Dejanske resitve so bolj kompleksne: vec vej, zakasnitve tudi do 20 vej.

4.5.12 Konvolucijski kodi

Primerni za popravljanje napak. Konvolucijske kode generiramo z linearnimi premikalnimi registri, ki so sestavljeni iz pomnilnih celic D in vrat XOR. Spadajo pod nelinearne kode.

5 Analiza signalov

Pri analizi signalov in sistemov je izjemno pomembna kolicina frekvenca.

5.1 Invariantnost sinusoid

Vzemimo zvezni signal, ki prehaja skozi linearni medij (sistem) kot je na primer elektricno vezje.

V splosem bo signal na izhodu drugacen od signala na vhody(zvok, ki ga poslusamo pod vodo je bistveno bolj popacen od tistega, ki ga poslusamo na zraku)

Pomembno pri signalih pa je, da se vhodni signal v obliki sinusoide

$$x(t) = A \sin(2\pi \nu t + \theta)$$

popaci v izhodni signal z drugacno amplitudo in fazo θ , vendar ohrani frekvenco ν . Razlog, da se frekvenca ohrani je v tem, da linearne sisteme lahko zapisemo v obliki elementarnih operacij, kot so (mnozenje s konstanto, odvajanje, integracija, zakasnitev, vsota).

5.2 Fourierova transformacija

Vsako periodicno funkcijo (ce je dovolj lepa), lahko zapisemo kot kombinacijo sinusoid. V kombinaciji z invariantnostjo sinusoid to pomeni, da lahko:

- vsako funkcijo razstavimo na sinusoide
- obravnavamo obnasanje vsake sinusoide v sistemu posebej
- na koncu zdruzimo locene rezultate

Ta koncept se danes uporablja pri vsaki analizi signalov.

5.2.1 Fourierova vrsta

Funkcija je periodicna s periodo T , ce velja:

$$x(t + T) = x(t), \forall t: -\infty < t < \infty$$

kjer je T najmanjsa pozitivna vrednost s to lastnostjo.

Funkciji $\sin(t)$ in $\cos(t)$ sta periodicni s periodo $2\pi \Rightarrow$ Funkciji $\sin(\frac{2\pi t}{T})$ in $\cos(\frac{2\pi t}{T})$ sta potem periodicni funkciji s periodo T in frekvenco $\nu_0 = \frac{1}{T}$.

Cas merimo v sekundah, frekvenco pa v stevilu ciklov na sekundo. Pri analizi signalov zapis veckrat poenostavimo tako, da namesto frekvence uporabimo kotno hitrost

$$\omega_0 = 2\pi \nu_0 = \frac{2\pi}{T}$$

Visji harmoniki sinusoid s frekvenco ν_0 so sin in cos funkcije s frekvencami, ki so veckratniki osnovne frekvence, $n\nu_0$.

Fourier je pokazal, da lahko **vsako** periodicno funkcijo $x(t)$ s periodo T zapisemo kot:

$$x(t) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} a_n \cos(n\omega_0 t) + \sum_{n=1}^{\infty} b_n \sin(n\omega_0 t)$$

za $n \geq 1$.

To velja za vsako funkcijo, ki zadosca Dirichletovim pogojem:

- je enoznacna (za vsak t ena sama vrednost)
- je koncna povsod, oz. njen integral je koncen

- je absolutno integrabilna (ima končno energijo)

$$\int_0^T |x(t)|dt < \infty$$

- mora imeti končno število ekstremov v vsakem območju

- imeti mora knčno število končnih nezveznosti v vsakem območju

Bolj kompaktna predstavitev je z uporabo **Eulerjeve formule** $e^{i\phi} = \cos(\phi) + i \sin(\phi)$, $i = \sqrt{-1}$:

$$x(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} c_n e^{in\omega_0 t}$$

Koeficienti so kompleksni:

$$c_n = \frac{1}{T} \int_0^T x(t) e^{-in\omega_0 t} dt = \int_{\frac{-T}{2}}^{\frac{T}{2}} x(t) e^{-in\omega_0 t} dt$$

Zveza med obema zapisoma:

- $n = 0$: $c_0 = \frac{a_0}{2}$
- $n > 0$: $c_n = \frac{a_n - ib_n}{2}$
- $n < 0$: $c_n = \frac{a_{-n} - ib_{-n}}{2}$

Negativne frekvence so matematični konstrukt, ki nam pride prav pri opisovanju signalov. Vsako sinusoido opisemo z dvema parametroma, prej a_n , b_n , sedaj pa elegantno s c_n in c_{-n} .

5.2.2 Fourierova transformacija

Fourierovo vrsto lahko posplošimo tako, da spustimo $T \rightarrow \infty$ in dobimo Fourierovo transformacijo. Predstavlja jedro vseh frekvenčnih analiz. Enacba:

$$x(t) = \int_{-\infty}^{\infty} X(\nu) e^{-i2\pi \nu t} dt = \int_{-\infty}^{\infty} x(t) e^{-i\omega t} dt$$

Manjši kot je T v časovnem prostoru, sirši je signal v frekvenčnem prostoru.

Lastnosti Fourierove transformacije:

- linearnost: $f(t) = ax(t) + by(t) \rightarrow F(\nu) = aX(\nu) + bY(\nu)$

- skaliranje: $f(t) = x(at) \rightarrow F(\nu) = \frac{1}{|a|} X(\frac{1}{a}\nu)$

- premik: $f(t) = x(t - t_0) \rightarrow F(\nu) = e^{-i2\pi \nu t_0} X(\nu)$

- modulacija: $f(t) = e^{i2\pi t \nu_0} x(t) \rightarrow F(\nu) = X(\nu - \nu_0)$

- konvolucija: $f(t) = \int_{-\infty}^{\infty} x(t - \tau) y(\tau) d\tau \rightarrow F(\nu) = X(\nu) Y(\nu)$

5.2.3 Diskretna Fourierova transformacija - DFT

Frekvenca vzorčenja ν_s (sampling) je obratno sorazmerna periodi vzorčenja $\nu_s = \frac{1}{\Delta}$. Postopek:

- Ocenimo Fourierovo transformacijo iz N zaporednih vzorcev.

$$x_k = x(k\Delta), k = 0, 1, \dots, N - 1$$

- Iz N vzorcev na vходу v DFT bomo lahko izračunali natanko N neodvisnih točk na izhodu.

- Namesto, da bi določili DFT za vse točke od $-\nu_C$ do $+\nu_C$, se lahko omejimo samo na določene vrednosti

$$\nu_n = \frac{n}{N\Delta}, n = -\frac{N}{2}, \dots, \frac{N}{2}$$

spodnja in zgornja meja ustrezata ravno Nyquistovi frekvenci.

- Trenuten zapis vključuje $N + 1$ vrednost. Izkazalo se bo, da sta obe robni vrednosti enaki. Imamo jih zaradi lepsega zapisa.

- Naprej so stvari trivialne

$$X(\nu_n) = \int_{-\infty}^{\infty} x(t) e^{-i2\pi \nu_n t} dt = \sum_{k=0}^{N-1} x_k e^{-i2\pi \nu_n k \Delta} \Delta$$

- Ce v zgornji enacbi izpustimo Δ , dobimo enacbo za DFT:

$$X_n = \sum_{k=0}^{N-1} x_k e^{\frac{-i2\pi nk}{N}}$$

Povezava s Fourierovo transformacijo je $X(\nu_n) \approx \Delta X_n$ Iz enacbe za DFT sledi, da je DFT periodična s periodo N . To pomeni, da je $X_{-n} = X_{N-n}$ Koeficiente X_n lahko zato namesto na intervalu $[-\frac{N}{2}, \frac{N}{2}]$ računamo na intervalu $[0, N - 1]$.

Zveza med koeficienti $X_0, \dots, X_{N-1}$ in frekvencami $-\nu_C, \dots, \nu_C$:

indeks	frekvenca
$n = 0$	$\nu = 0$
$1 \leq n \leq \frac{N}{2-1}$	$0 < \nu < \nu_C$
$\frac{N}{2}$	$-\nu_C, +\nu_C$
$\frac{N}{2} + 1 \leq n \leq N - 1$	$\nu_C < \nu < 0$

5.2.4 Inverzna DFT

$$x_k = \frac{1}{N} \sum_{n=0}^{N-1} X_n e^{\frac{i2\pi nk}{N}}$$

5.3 Resonanca

Do resonance pride, ko je frekvenca vsiljenega nihanja enaka frekvenci lastnega nihanja. Takrat pride do ojačitve amplitud. Resonanca je pomembna lastnost električnih vezij, s katero zagotovimo nihanja, nastavljanje radijskih sprejemnikov na pravo postajo, odstranimo sum.

5.4 Modulacija in frekvenčni premik

Iz analize vemo, da nelinearne operacije nad signali (kvadriranje, množenje) privedejo do pomembnih transformacij v frekvenčnem prostoru.

Iz osnovne trigonometrije vemo:

$$\begin{aligned} \sin(2\pi \nu_1 t) \sin(2\pi \nu_2 t) &= \\ \frac{1}{2} [\cos(2\pi(\nu_1 - \nu_2)t) - \cos(2\pi(\nu_1 + \nu_2)t)] \\ \cos(2\pi \nu t) &= \sin(2\pi \nu t + \pi/2) \end{aligned}$$

Produkt sinusoid s frekvencama ν_1 in ν_2 lahko torej zapisemo kot vsoto sinusoid s frekvenco $\nu_1 + \nu_2$ in sinusoid s frekvenco $\nu_1 - \nu_2$.

To lastnost izkorisca amplitudna modulacija (radijske postaje AM) in frekvenčni premik, s katerim lahko zagotovimo hkraten prenos več signalov po istem mediju.

5.5 Teorem vzorčenja

Signal moramo vzorčiti vsaj s frekvenco $2\nu_c$, ce je najvisja opazena frekvenca v signalu ν_c . Na tem zaključku sloni vsa danasnja tehnologija.

5.5.1 Zajem signalov

Zvezni signal $x(t)$ je funkcija zvezne spremenljivke t . Diskreten signal je definiran samo za določene case, ki si najpogosteje sledijo v enakih časovnih intervalih $x_k = x(k\Delta)$, Δ je perioda vzorčenja.

Signale danes običajno zajemamo z računalniki. Za to se uporabljajo vezja A/D pretvorniki. Imajo končno natancnost, na primer 12bit. Signal torej opisemo s končno mnogo različnimi amplitudami 2^{12} .

Diskretnemu in kvantiziranemu signalu recemo tudi digitalni signal. Kvantizacija je običajno tako fina, da jo lahko zanemarimo.

5.6 Energija signala

Definicija:

$$E = \int_{-\infty}^{\infty} x(t)^2 dt$$

Parsevalov teorem

$$\int_{-\infty}^{\infty} x(t)^2 dt = \int_{-\infty}^{\infty} \infty |X(\nu)|^2 d\nu$$

Porazdelitev energije po frekvencah podaja funkcija $|X(\nu)|^2$, ki jo imenujemo **energijska spektralna gostota**.

5.6.1 Mocnostni spekter diskretnega kanala

Diskretna različica Parsevalovega teorema:

$$\sum_{k=1}^{N-1} |x_k|^2 = \frac{1}{N} \sum_{n=0}^{N-1} |X_n|^2$$

Pri diskretni različici je PSD vedno v intervalu $[-\nu_C, \nu_C]$. Mocnostni spekter je potem:

- $P(0) = \frac{1}{N^2} |X_0|^2$
- $P(\nu_n) = \frac{1}{N^2} [|X_n|^2 + |X_{N-n}|^2], n = 1, 2, \dots, \frac{n}{2-1}$
- $P(\nu_C) = \frac{1}{N^2} |X_{\frac{N}{2}}|^2$